

የሰነ- ፅሁፍ መዳከም በኢትዮጵያ

የደራሲዎች፣ የአሳታሚዎችና የአንባቢዎች አለመጠናከር

ዘጠኝ መደብር

የኢትዮጵያን የሰነ- ፅሁፍ ታሪክ በባለሙያዊ እንግልሶ ለማቅረብ በቂ መረጃዎችን ማጠናከር የግድ አስፈላጊ ቢሆንም የሃገሪቱን የሰነ-ፅሁፍ ታሪካዊ አመጣጥ ስናይ የትርብ ዘመን ትውስጥ በመሆኑ ሂሳዊ ግምገማ በጥቅሉ ለመስጠት የሚከብድ አይደለም። ቀደምት የሰነ-ፅሁፍ ታሪካችንን ለመመርመር ከግዕዝና ከአማርኛ ቋንቋዎች ውልደት በጋላ ያለውን ታሪክ መፈተሽ በራሱ በቂ ነው። ምንም እንኳን ለአዲሱ አባይነት ቋንቋዎች መነሻ የሆነው የባቢያን ቋንቋ ከድንጋይ ተቀርቦ በሚገኙ ታሪካዊ ትርጉሞች ያለውን ነባራዊ ንቃት ማየት ተብሎ ቢሆንም የሰነ-ፅሁፍ ታሪካችን አሁን ብሉ የጀመረው የብሔራዊ ነፃነት መልሰና በ15ኛው ክፍለ ዘመን በብራና መልስ ተፅዕኖ ከቀረበ ወዲህ መሆኑን የታሪክ ምሁራን ይጠቅሳሉ።

በኢትዮጵያ የሰነ- ፅሁፍ ታሪክ ውስጥ በአማርኛ ቋንቋ ከሌሎች የሀገሪቱ ቋንቋዎች በተሻለ መልኩ ረጅም ታሪክ አንዳለው ይታመናል። የአማርኛ ቋንቋ ለመግባቢያነት በገገግ መልክ መቅረብ የጀመረው ከ16ኛው ክፍለ ዘመን በጋላ እንደሆነ በዘርፉ የተሰማሩ የቋንቋ ሊቃውንት ይጠቅሳሉ። እንገዲህ ከዚህ ክፍል ዘመን በጋላ ግለትም ቋንቋው አገልግሎት ላይ መዋል ከጀመረ ጊዜ አንስቶ ከግዕዝ ቋንቋ የወረሰውን የፊደል ትርፅ ይዞ ሲመጣ በፅሁፍ መልክ ሲተርጎም ያለውን ታሪካዊ አመጣጥ ስናይ ከአድማዊ አገዳሪ ሲታይ ረጅም ጊዜ አላልፏል ማለት ቢቻልም ገዢው ፈጣን በርካታ ሰራዎች የተሰሩበት ቋንቋ ነው ለማለት አይቻልም።

ይህ ማለት ግን ለገዛ የሰነ-ፅሁፍ ሀብታችን አንስተኛ ዋጋ መስጠታችን ሳይሆን አገሪቱን የራሷን ፊደል የምትጠቀም ብቸኛ አፍሪካዊት አገር እንደመሆኗ መጠን ይህን የመሰለ ትልቅ ሃብት ይዞ ላለ የተፈለገውን ያህል በሚገባ አለመጠቀሟ ከሌሎች የባለቤት ቋንቋዎች ጋር ተርካቢ የሰነ- ፅሁፍ ባለቤት ሆኖ አለመቅረቧ እንጋጋሪ በመሆኑ ነው ይህን ለማሳደግ የተገደበው። በኢርግሞ በክፍተኛ የቋንቋ ተናጋሪዎች ብዛት የአማርኛና የኦሮሞኛ ቋንቋዎች በአፍሪካ ውስጥ ከሚናገሩት ቋንቋዎች አስከ እምብተኛ ባለው ደረጃ ውስጥ

ቋንቋውን በመነጋገሪያነት ይጠቀምበት እንጂ በሰነ- ፅሁፍ መልክ ይገለገልበት የነበረው ከፍል በበተመንገሰት ውስጥ የነበረው የገዢውና የንጉሳዊያኑ ቤተሰብ ብቻ በመሆኑ ቋንቋው በተቀረው ህብረተሰብ መካከል በሰነ- ፅሁፍ መልክ ረግን ገዞ እንዲያደርግ ትልቅ እንቅፋት እንደሆነበት ነው ታሪክ የሚያውቀው።

ታይቶ አይታወቅም ነው የሚባለው። ምናልባት ታላላቅ ደራሲዎች አሉን ብለን ልንጠቅሳቸው የምንችላቸው ግለሰቦች ይኖሩ እንደሆነ እንጂ በሰነ-ፅሁፍ ታሪክ ውስጥ ይህን አይነት ዘመን አላልፈናል ብለን የምንጠቅሰው ዘመን አለ ለማለት የሚያስደናር ጊዜ የለም።

አሁን ካለንበት ዘመን በተሻለ መልኩ ከዛሬ 20ና 30 ዓመት በፊት የነበረው የሰነ-ፅሁፍ ዘመን ጥሩ ደረጃ ላይ የነበረ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ ግን አላላቢ ደረጃ ላይ መገኘታችንን በርካታ ነገሮችን በዋቢነት መጥቀስ ይቻላል። ይኸው ጉዳይ ዋና መነጋገሪያ ርዕስ ሊሆን የቻለበት ምክንያትም መፍትሄ ሊፈለግለት የሚችል ጉዳይ በመሆኑ ነው። ካለንበት የሰልጣኔ ዘመን አንፃር ብዙ መራመድ ሲገባን እነዚህን ቋንቋዎችና ስገፍና ስገፍና የተመሳሰሉ ነው ለማለት ያስችላል። የነበረንን ነገር አያስጠበቅን ወደፊት መገንባት ሲገባን ጭራሽ ይባሉ ያለንን ነገር እየጣልንና እየተዳከምን ነው የሂድነው/የመጣነው።

የትግሮችን አይነትና መጠን ቅፅበታዊ ከስተት ሳይሆን በጊዜ ሂደት እየለፋና እየተበራከተ የመጣ በመሆኑ የትኛውንም ትውልድ ተወቃሽ ማድረግ አይቻልም። የፅሁፉ ዋና አላማም ለመወቃቀስ ሳይሆን መፍትሄ መምጣት የሚቻልበትን መንገድ ለማፈላለግ ያህል ነው። ለአንባቢያንና ጉዳዩ ለሚመለከታቸው አካላት የቀረበው። አዚህ ላይ ትኩረት ለማድረግ የተፈለገውም በሰነ- ፅሁፍ መዳከም ምክንያት ልናጣ የምንችላቸውን ሀገራዊ እሴት እንዴት መለወጥና ማሳደግ እንደሚቻል እንጂ የሰነ-ፅሁፍ ሰዎችን ዝና በማስጠበቅና ባለማስጠበቅ ዙሪያ አይደለም ለመነጋገር የተፈለገው።

ሰነ-ፅሁፍ ለፖለቲካ

ለኢኮኖሚ፣ ለማህበራዊ፣ ለሳይንሳዊ፣ ለኢኮኖሚ፣ ለሰነ-ጥበባዊ፣ ለመንፈሳዊ/ለሃይማኖታዊ ነገሮች በጠቅላላ መሰረታዊ ነገር ነው። ሰነ-ፅሁፍ እየተዳከመ በሄደ ቁጥር አውቀት እየቀነሰ መሆኑ አይቀሬ ነው። የሰው ልጅ ሃሳብ እየጎለበተና አያደግ የሚሄደው ሃሳቡን በቃላት አልያም በቁጥር ሰድሮ ማስቀመጥ ሊችል በመሆኑ የሰነ-ፅሁፍ አድገት ችላ ብሎ ማየት የሚቻልበት ጉዳይ አይደለም። የሮቦት ዘመን መምጣቱ የማይቀር ነገር እንኳ በሆነ ሮቦቶች ራሳቸው የሰነ- ፅሁፍ ትምህርቱን አላከትረዋል በሆነ የመረጃ ልውውጥ ዘዴ ማወቅ የግዴታ ይጠበቅባቸዋል። ብቻ በአጭር ቃል ለመግለፅ ያህል ሰነ-ፅሁፍ ማለት የትግጦት አለም መለኪያ መሳሪያ ሳይሆን የዘመናችን የሰው ልጅ ዋና የመግባቢያ የሰልጣኔ ግኝት ማለት ነው።

ወደ ሀገራችን ውቅታዊ የሰነ-ፅሁፍ ይዘት ስንመለስ በአሁኑ ጊዜ የሰነ-ፅሁፍ አድገታችንን ከሌሎች ሀገሮች ጋር ማስተያየቱን ትተን ከራሳችን የቀድሞ ይዘት ጋር ስናነፃፅረው እየተዳከመ ስለመምጣቱ በዘርፉ ውስጥ ለተሰማሩ ሰዎች የተሰወረ ጉዳይ አይደለም። ለዚህም እንደችግር ሲጠቀሱ የሚችሉት በቅድሚያ የህትመት ዋጋ መኖር ቢሆንም ከሁሉ አስተዳደር መነሳት ያለበት ነገር ቢኖር የህዝባችን የማንበብ ባህል አለመዳበር መሆኑ ሊሰመርበት የሚገባው ጉዳይ ነው። በተያያዥነት ሊቀርቡ የሚችሉት ችግሮች የደራሲዎችን የፈጠራ ችሎታ መቀነስ፣ የትርጉም ሰራዎች መበራከት፣ የህዝባችን መፅሀፍ የመግዛት አቅም ማነስ፣ የመዝናኛ ቴክኖሎጂ ውጤቶች መስፋፋት፣ የባህልና ቱሪዝም ሚኒስቴር በዘርፉ ዙሪያ የሚያሳየው ደካማ አስራርና የፖለቲካ ችግሮች መሆናቸው የሚካድ አይደለም። ችግሮችን በጥቅሉ ስናነሳቸው የደራሲዎች፣ የአሳታሚዎችና የአንባቢያን አለመጠናከር በዋናነት ተጠቃሽ ሲሆን ሌሎች ተጨማሪ ነገሮችም እንደ ምክንያት ሊቀርቡ ይችላሉ።

በተረፈ አንዳንዶቹን ችግሮች በዝርዝር የተመለከትናቸው እንደሆነ

ተገዲው አያልኩ
በደፈናው የምፅፈው የቤት ውስጥ
ጥቃት ባለም ሚስትም ተጠቂ
ሊሆኑ ስለሚችሉ ነው፤ ምንም
እንኳን የባል ተጠያቂነት ከስንት
አንድ ወይም ምንም ሊሆን
ቢችልም።